

*Ekumeenisen
perheasetelman ja
vähemmistöaseman
vaikutus ortodoksiseen
uskontokasvatukseen*

TT Pekka Metso

Ortodoksisen uskontokasvatuksen erityispiirteet Suomessa

- vähemmistöasetelma
- ekumeeninen perhetodellisuus
- perhemuotojen muutos

- Vähemmistöasetelma

- kulttuuriset kehykset ja erilaiset sosiaaliset tilanteet
- primaarisen sosialisointin vaikutus traditionaalisen uskonnollisuuden periytymisen

- Ekumeeninen perhetodellisuus

- perheideaalista poikkeaminen perhettä perustettaessa
- kirkon suhtautuminen seka-avioliittoon: hyväksytään, ei kannusteta
- *Pyhä melu* (2011): ekumeeninen realiteetti kasvatuksen haasteena
- seka-avioliitto ja monikulttuurisuus

Uskonnollisuus seka-avioliitoissa

- Miten seka-avioliitto määritellään?
 - uskonnolliset tekijät (eri tunnustus- tai uskontokunta)
 - ei-uskonnolliset tekijät (kulttuuri)
 - heijastuvat käsityksiin avioliitosta ja perheestä
- Seka-avioliittojen vaikutus
 - tunnustuksen vaihtamisen yleisin syy (kohteena puolison, uusi yhteinen tai ei mikään tunnustus)
 - lasten heikompi uskonnollinen sosialisatio
 - lapsen ”toisen” tunnustuksen sosiaalisen tunnistamisen kysymys

Ortodoksinen perhe – ydinperhe?

- Vallalla on ideaali ydinperheestä:

miehen ja naisen avioliitto on perheen perusta, toistensa täydentäminen ja auttaminen on liiton tarkoitus ja lapsien synnyttäminen ja kasvattaminen sen hedelmä

(Piironen 1947)

- Tilastokeskus:

”Perheen muodostavat yhdessä asuvat avio- tai avoliitossa olevat tai parisuhteensa rekisteröineet henkilöt ja heidän lapsensa, jompikumpi vanhemmista lapsineen sekä avio- ja avopuolisot sekä parisuhteensa rekisteröineet henkilöt, joilla ei ole lapsia.”

- Metropoliitta Johannes (2002):

”Kristillinen perhe ei ole vain jäsentensä määrättävissä, eikä se voi valita periaatteitaan riippumatta kirkon perinteestä. Perhe ei voi eikä saa olla seurakunnan yhteydestä erillinen kokonaisuus.”

- Patriarkka Bartolomeos ja arkkipiispa Leo (2016):
Kirkon avioliittokäsitys ei muutu yhteiskunnan muuttuessa

- *Seisokaamme hyvin* (2013):

”Jokainen parisuhde on yhteinen kilvoittelun tie ja kirkko pienoiskoossa”

Oman tutkimukseni tuloksia

- Taustaa: ”Kodeissa tapahtuvaa ortodoksista uskontokasvatusta ei ole juurikaan tutkittu.” (*Penttonen 2013*)
- Alkuvuodesta 2014 kutsuin kasvattajia kertomaan kokemuksistaan kotona tapahtuvasta ortodoksilapsen uskonnollisesta kasvatuksesta.
- Saaliina 42 kirjettä, joista 40 käsitteli aihetta.

- Pyysin kirjoittamaan vapaamuotoisesti esim. seuraavista aiheista:
 - millaiseksi koet roolisi uskonnollisesta kasvatuksesta vastuussa olevana aikuisena?
 - mitä ortodoksiksi kasvattamiseen mielestäsi sisältyy (tavat, uskonsisällöt, arvot, jne.)?
 - mitkä tekijät perheessäsi tai ympäristössäsi ovat vaikuttaneet sinuun ortodoksisuuteen kasvattajana?
 - mistä olet saanut tai toivonut saavasi tukea uskontokasvatukseen?
 - miten koet onnistuneesi ortodoksiksi kasvattamisessa?

- Keitä kirjoittajat ovat:

naisia 34

miehiä 3

pariskuntia 2

lapsuudesta asti ortodokseja 26

aikuisuudessa liittyneitä 11

luterilaisia 4

puoliso liittynyt ortodoksiseen kirkkoon 6

Mitä ortodoksiksi kasvattamiseen sisältyy?

- **Arvot**

- ihmiskuvan kunnioittaminen
- vapaa tahto/itsenäisyys
- luonnon arvostaminen
- jakaminen
- suvaitsevaisuus
- abortin, naispappeuden ja homoliittojen vastustaminen

- **Usko**

- kolminaisuusoppi

- **Käytännöt**

- rukous
- ristinmerkki
- kirkossa käyminen
- ehtoollinen
- paasto
- juhlat, erityisesti pääsiäinen
- ikonin kunnioittaminen
- virpominen
- synnintunnustus
- kiitosrukouspalvelukset

Ortodoksiset kasvattajat

- ovat enemmän arvokasvattajia kuin uskon sisältöjen opettajia (luottamus koulun uskonnonopetukseen)
- mieltävät kasvatuksen painottuvan uskon käytännön ilmauksiin arjessa

Sosialisaation erilaiset tavoitteet:

”Olennaista on osoittaa ero luterilaisuuteen.”

”On yhtä hyvä olla ortodoksi kuin luterilainen.”

”Tavoitteena hyvä ihminen, ei niinkään ortodoksi.”

”Tavoitteena hyvä huolettomuus.”

Kasvattajien suhtautuminen uskontokasvatukseen

- Ortodoksisuus kasvattajan omassa elämässä
 - ”henkinen/hengellinen koti” – ”kun uskon itse, lapsetkin uskovat”
 - kirkon puoleen voi aina kääntyä, papit helposti lähestyttäviä
 - usko on iloinen asia (yhteisöllisyys, kansainvälisyys, elämän perustus)
 - ”haluan poimia ja välittää parhaat puolet”
 - tuputtamisen varominen
- Rooli kasvattajana
 - esimerkki
 - auttaja
 - aktiivinen järjestäjä
 - kulttuurikasvattaja vai tiedollinen kasvattaja?
 - arat ja vahvat kasvattajat

Jännitteitä synnyttävät tekijät

Kasvattamisen aikaansaamat tunteet: *ilo, suru, häpeä, pelko...*

- Kodin ulkopuolisen todellisuuden kohtaaminen
 - ympäröivän luterilaisuuden synnyttämä paine
 - ”*Onko muita ortodoksisia lapsia?*”
 - ”*Kastaminen ortodoksiksi on jo valinta.*”
 - ei-kristillisen arvomaailman haaste (ateismi, materialismi) ja lasten kaveripiirin maailmankatsomuksen erilaisuus
 - ortodoksiseen uskoon ja käytäntöön kohdistuvat syytökset (esim. kuvainpalvonta)
 - asennoituminen lapsein kirkossa

→ ortodoksinen uskontokasvatus edellyttää katsomustenkeskistä dialogia

- Kodeissa olevan todellisuuden kohtaaminen
 - ekumeeninen perhetodellisuus
 - puolison passiivisuus, välinpitämättömyys tai kielteisyys
 - lasten vastahankaisuus

- Muut haasteet
 - etäisyys kirkkoon
 - uskonnonopetuksen järjestelyt
 - oma passiivisuus, ”omat ja puolison synnit”
 - elämänvaiheitten muutos, esim. lasten itsenäistyminen (”13-14-vuotiaaksi kaikki tehtiin yhdessä”)
 - kirkon ihmisten huono käytös

Uskontokasvatusta tukeneet tekijät

- Sosiaaliset ryhmät

- seurakuntayhteys, kirkkokahvit
- Tuohustuli
- yhteys toisiin ortodokseihin (toiset lapset, tuttavaperheet)
- ortodoksinen päiväkot

- Yksittäiset ihmiset

- uskonnonopettaja
- oma pappi
- kummit, sukulaiset ("isovanhempien rukoukset")

Kokemus kasvattamisessa onnistumisesta

- **Ilo onnistumisesta**

- lapsilla on ortodoksinen identiteetti
- lasten suunta elämässä on oikea
- tavat/usko on välittynyt, ortodoksisuus näkyy aikuisten lasten elämässä
- asenne kirkkoon muodostunut myönteiseksi
- lastenlapset ovat ortodokseja

”Tulokset punnitsee Jumala.”

- **Pohdintaa onnistumisesta**

- huoli perinteen välittymisestä

”En ole pystynyt perinnettä siirtämään.”

Osa lapsista jättänyt kirkon
(passiivisuus, ateismi, islamiin kääntyminen)

Yksikään vanhempi ei kirjoita
pettyneensä lapseensa!!!

Kokoavia alustavia havaintoja

- primaarisen ryhmän ja mikrotason sosialisointin merkitys korostuu
- uskontokasvatuksen muodot piirtyvät esiin
- perheen mikrotason ja kirkon mesotason yhteyden merkitys
- vanhemman sitoutuminen kasvattamiseen ilmeisen merkityksellistä
- lapsen itsenäisyyden arvostaminen